

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

**Циклова комісія економіки, соціально-гуманітарних та
фундаментальних дисциплін**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Правознавство»
вибіркових компонент освітньо-професійної програми першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти

272 Авіаційний транспорт

Технологія робіт та технологічне обладнання аеропортів

за темою № 4 - Основи цивільного права та цивільного процесу

Кременчук 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 22.02.2024 №2

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 17.01.2024 № 6

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.02.2024 №2

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки, соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін, протокол від 05.01.2024 №14

Розробник: викладач циклової комісії економіки, соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін, спеціаліст вищої категорії Хомяк О.В.

Рецензенти:

1. Викладач Кременчуцького національного університету ім.М.Остроградського, к.пед.наук, доц., доцент кафедри психології, педагогіки та філософії Сошенко С.М.
2. Викладач циклової комісії економіки, соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС, к.пед.н, викладач вищої категорії Кірюхіна М.В.

План лекції

1. Поняття та система цивільного права України.
2. Структура цивільного законодавства.
3. Цивільні правовідносини.
4. Суб'єкти цивільних правовідносин.
5. Об'єкти цивільних правовідносин.
6. Правочини.
7. Право власності та інші речові права.
8. Спадкове право.

Рекомендована література

Основна:

1. Цивільний кодекс України : станом на 1 верес. 2013 р. : відповідає офіц. тексту. – Х. : Право, 2013. – 440 с.
2. Аномалії у цивільному праві; навч.практ посіб. / Р.А. Майданик, Бервено С.М., Майданик Н.І. та ін.; відп. ред. Р.А. Майданик. -К., 2010.-1008 с.
3. Антологія української юридичної думки убт./редкол.:Ю.С. Шемшученко та ін.-т. 6: Цивільне право; відп. ред. Я.М. Шевченко.-К., 2003.-584 с.
4. Безклубий І.А. Банківські правочини: монографія / І.А. Безклубий.- К., 2007-456 с.
5. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія/ С. М. Бервено.- К, 2006.- 392 с.
6. Бобрик В. І. Особисте життя як об'єкт цивільно-правової охорони: монографія/ В. І. Бобрик.- К., 2008 - 208 с.
7. Братель О. Г. Цивільне право України / О. Г. Братель, С. А. Пилипенко. – К. : Вид. О. С. Ліпкан, 2010. – 256 с.
8. Вавженчук С. Я. Договірне право : навч. посіб. / С. Я. Вавженчук ; Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К. : КНЕУ, 2011. – 584 с.
9. Харитонов Є. О. Цивільне право України / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, О. В. Старцев. – Вид. 3-тє, переробл. і допов. – К. : Істина, 2011. – 808 с.
10. Харитонов Є. О. Цивільне право : посіб. для підгот. до іспиту / Є. О. Харитонов, Н. Ю. Голубева, Ю. Ю. Акіменко. – Вид. 3-ге, перероб. і допов. – Х. : Одиссей, 2013. – Ч. 2. – 256 с.
11. Цивільне право України (традиції та новації) : монографія / [С. В. Ківалов [та ін.] ; за заг. ред. Є. О. Харитонova, Т. С. Ківалової, О. І. Харитонovoї] ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад". – О. : Фенікс, 2010. – 700 с.
12. Цивільне право України. Особлива частина / за ред.: О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова, Р. А. Майданик. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.

13. Цивільне право України. Особлива частина : підручник / за ред.: В. Г. Фазикоша, С. Б. Булеци. – К. : Знання, 2013. – 752 с. – (Вища освіта XXI століття).

14. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

15. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Х. : Страйд : ФО-П Лисяк Л. С., 2012–2013. – (Серія "Коментарі та аналітика").

Т. 7 : Загальні положення про зобов'язання та договір: пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців. – 2012. – 736 с.

Т. 8 : Договори про передачу майна у власність та користування: пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців. – 2013. – 672 с.

Допоміжна:

1. Боднар Т. В. Договірні зобов'язання в цивільному праві (загальні положення): навч. посібн./ Т.В. Боднар.- К., 2007.-280 с.

2. Венедіктова І. В. Методологічні засади охоронюваних законом інтересів у приватному праві: монографія/ І.В. Венедіктова.- Х., 2011.-260 с.

3. Вінник О.М. Науково-практичний коментар Закону України "Про акціонерні товариства"/О.М. Вінник.- К., 2009.-312 с.

4. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери.- К., 2009.- 1200 с.

5. Загальна теорія цивільного права: підручник / за ред. О.А. Підпригори, Д.В. Бобрової - К., 1992.-454 с.

6. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні. Становлення і розвиток: монографія / Ю. О. Заїка.-К., 2007.- 288 с.

7. Заїка Ю. О. Українське цивільне право: навч. посіб. / Ю. О. Заїка.- 2008.-367 с.

8. Заїка Ю. О. Спадкове право України: навч. посіб. / Ю. О. Заїка, Є.О. Рябоконт/за ред. О. В. Дзери.-К., 2009.-353 с.

9. Здійснення та захист корпоративних прав в Україні (цивільно-правові аспекти): монографія / за ред. В.В. Луця.- Тернопіль.- 2007.-320 с.

10. Зобов'язальне право: теорія і практика: навч. посіб. / О.В. Дзера, Н. С. Кузнецова, В. В. Луць та інш.; за ред.О.В. Дзери.- К., 1998.- 912 с.

11. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія/ Т.С. Ківалова.- Одеса, 2008.- 360 с.

12. Коссаk В.М. Право інтелектуальної власності / В.М. Коссаk, І.Є. Якубівський.- К., 2007.-208 с.

13. Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві: монографія / О.В. Кохановська.- К., 2006.- 463 с.

Текст лекції

1. Поняття і система цивільного права України

Відповідно до ст. 1 Цивільного кодексу України, цивільне законодавство регулює особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

Майнові відносини — це правові відносини, яким притаманні такі ознаки: товарно-грошовий, вартісний характер відносин, самостійність та автономність майнового статусу учасників відносин, юридична рівність сторін.

Особисті немайнові відносини, які регулюються цивільним правом, тісно пов'язані з особою суб'єкта і їх можна поділити на дві групи:

1) особисті немайнові права на нематеріальні блага, які породжують можливість одержання грошової винагороди чи іншого матеріального блага. Такими є права на результати інтелектуальної діяльності (авторське право, право на винаходи, промислові зразки, торговельну марку, комерційне найменування тощо). При цьому самі результати інтелектуальної творчості можуть бути будь-якої матеріальної форми, яка їх перетворює на товар (винахід, опублікований роман тощо);

2) особисті немайнові права на нематеріальні блага, які не породжують у їх носія права на грошову винагороду чи інше матеріальне благо. До них належать право на честь, гідність, ділову репутацію, право на життя і здоров'я, на особисту та сімейну таємницю. Перелік цих особистих немайнових прав є невичерпним.

Методом цивільного права визначається, якими засобами воно впливає на визначені нами вище суспільні відносини:

- 1) юридична рівність сторін;
- 2) самостійний майновий статус учасників цивільного права, що визначається рівною правоздатністю всіх суб'єктів цивільних правовідносин;
- 3) ініціативно-диспозитивний характер цивільних норм, за яким суб'єкти цивільного права вступають у правові відносини на свій розсуд, за власним бажанням, самостійно визначаючи порядок і доцільність своїх дій;
- 4) відновлювально-компенсаційний характер захисних засобів порушених цивільних прав, які в першу чергу спрямовуються на майновий статус особи, а не на саму особу.

Загальними засадами цивільного законодавства є:

- 1) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;
- 2) неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом;
- 3) свобода договору;
- 4) свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом;
- 5) судовий захист цивільного права та інтересу;

б) справедливість, добросовісність та розумність.

Цивільне право — це сукупність цивільно-правових норм, закріплених у Цивільному кодексі України, інших нормативно-правових актах, які регулюють методом юридичної рівності, майнові та особисті не майнові відносини за участю суб'єктів (фізичних і юридичних осіб, держави, територіальних громад).

2. Структура цивільного законодавства

Цивільне законодавство — це система нормативних актів, які містять цивільно-правові норми.

Після Конституції України вищу юридичну силу мають закони. Один з найважливіших законів України — Цивільний кодекс України, який діє з 1 січня 2004 р.

Норми, що можуть бути застосовані при регулюванні будь-яких суспільних відносин, які становлять предмет цивільного права, представлено окремою книгою під назвою «Загальні положення». Інститути особливої частини представлені в наступних шести книгах:

1) книга перша «Загальні положення» складається з 5 розділів і 19 глав. Це розділи про основні положення, особи (фізична особа, юридична особа, держава, територіальні громади), об'єкти цивільних прав, правочини, представництво, строки й терміни позову давність;

2) книга друга «Особисті немайнові права фізичної особи». Охоплює 3 глави: загальні положення про особисті немайнові права фізичних осіб, особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи, особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи;

3) книга третя «Право власності та інші речові права». Ця книга має 2 розділи і 11 глав. У них передбачено основні положення права власності, а також інші види речових прав, таких як право володіння чужим майном, сервітутні права й права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) або для сільськогосподарських потреб (емфітевзис);

4) книга четверта «Право інтелектуальної власності» містить 12 глав. У ній передбачено основні положення про інтелектуальну власність та права інтелектуальної власності на окремі об'єкти інтелектуальної творчості. За цим кодексом лише правочин (договір) може регулювати відносини між володільцем права інтелектуальної власності та користувачем;

5) книга п'ята «Зобов'язальне право» містить 36 глав, третя глава має два підрозділи. Ця книга регулює майновий обіг, тобто договірні відносини, пов'язані з передачею майна у власність чи тимчасове користування, виконанням робіт чи наданням послуг тощо. Кожний вид зобов'язань має свої особливості, тому їм присвячена окрема глава, що створює окремі інститути зобов'язального права ;

б) книга шоста «Спадкове право» охоплює 7 глав, у яких висвітлено питання про загальні положення про спадкування, спадкування за заповітом,

спадкування за законом, спадковий договір, здійснення права на спадкування, виконання заповіту, оформлення права на спадщину.

3. Цивільні правовідносини

Цивільні правовідносини становлять собою врегульовані правом суспільні відносини.

Цивільні правовідносини, крім загальних ознак, властивих будь-яким видам правовідносин, мають ряд особливостей. Перш за все це майнові або особисті немайнові відносини, що регулюються нормами цивільного права. Крім того, вони ґрунтуються на засадах рівності учасників цих відносин і відсутності елементів влади і підкорення. Ця обставина є найбільш істотною для цивільних правовідносин. Учасники цивільних правовідносин мають автономію (відокремленість) і можуть здійснювати права на власний розсуд.

Цивільні правовідносини — це майнові або особисті немайнові відносини, врегульовані нормами цивільного права, що виникає між автономними і рівноправними суб'єктами, наділеними суб'єктивними правами й обов'язками.

4. Суб'єкти цивільних правовідносин

Суб'єктами цивільних правовідносин або їх учасниками є фізичні та юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим і територіальні громади. В одних правовідносинах можуть брати участь фізичні особи (договір купівлі-продажу між громадянами), юридичні особи (договір поставки), а також фізичні та юридичні особи (договір перевезення пасажирів). Поняття «фізичні особи» включає три категорії суб'єктів — це громадяни України, іноземні громадяни і особи без громадянства.

У деяких випадках учасником цивільних правовідносин є Українська держава. Це можливо, наприклад, тоді, коли держава укладає міжнародні договори позики, застави, виступає гарантом по договорах, успадковує майно, є учасником інших цивільних правовідносин.

У кожних цивільних правовідносинах діють дві сторони — управомочена і зобов'язана. Вони називаються кредитором і боржником. Кредитор має певні права, тоді як боржник виступає носієм певних обов'язків.

Цивільна правоздатність — це здатність людини бути носієм цивільних прав і обов'язків, здатність мати цивільні права і нести цивільні обов'язки.

Вона виникає з моменту народження і припиняється зі смертю або визнанням громадянина померлим.

Цивільна дієздатність - це здатність громадянина своїми діями набувати цивільних прав і створювати для себе цивільні обов'язки. Іншими словами — це здатність громадянина самому розпоряджатися своїми правами і нести відповідальність за свої дії. Цивільна дієздатність настає тоді, коли особа досягла певного віку і має відповідне психічне здоров'я. За своїм обсягом дієздатність поділяється на: повну, часткову, неповну, обмежену, визнання громадянина недієздатним.

Повна дієздатність настає з досягненням повноліття, тобто **18 років**.

Неповною є дієздатність у громадян віком від 14 до 18 років і має такий обсяг:

- 1) право розпоряджатися своєю заробітною платою, стипендією або іншими доходами;
- 2) самостійно здійснювати права на результати творчої, інтелектуальної діяльності, що охороняються законом;
- 3) бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи;
- 4) право вносити вклади до кредитних установ і розпоряджатися ними.

Часткова дієздатність надається малолітнім, які не досягли 14 років:

- 1) право самостійно вчиняти дрібні побутові угоди;
- 2) здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом. Малолітня особа не несе відповідальності за завдану нею шкоду.

Обмежена дієздатність може бути визначена судом громадянам, які страждають на психічний розлад. Обмежено дієздатний громадянин може укладати угоди щодо розпорядження майном тільки за згодою піклувальника.

Визнання громадянина недієздатним може мати місце лише за рішенням суду, якщо громадянин внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатний усвідомлювати значення своїх дій і (або) керувати ними.

Право на заняття підприємництвом має фізична особа з повною дієздатністю.

Юридичними особами визнаються організації, які мають відокремлене майно, можуть від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав і нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем в суді, господарському чи третейському суді. З цього визначення можна вивести правові ознаки юридичної особи:

1) організаційна єдність. Юридична особа — це певним чином організований колектив трудящих, колективне утворення, тобто організоване об'єднання трудящих;

2) наявність відокремленого майна. Кожна юридична особа має своє власне майно, що робить її економічно незалежною організацією. Це майно відокремлене від майна держави, інших організацій і громадян, що утворюють колектив юридичної особи;

3) у цивільному обороті юридичні особи виступають від свого власного імені. Кожна юридична особа має своє найменування (ім'я);

4) вони здатні нести самостійну майнову відповідальність, оскільки в них є своє власне майно.

Юридична особа має такі самі цивільні права й обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати тільки людині. Цивільна правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення і припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення. Юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів.

5. Об'єкти цивільних правовідносин

Об'єктами цивільних прав є речі, в тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні й нематеріальні блага.

Річчю визнається предмет матеріального світу, який задовольняє потреби людей і щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

До нерухомих речей належать земельні ділянки і все, що розташоване на них і міцно з ними пов'язане, тобто об'єкти, переміщення яких без непропорційного збитку їх призначенню є неможливим.

Режим нерухокої речі може бути поширений законом і на інші речі, зокрема на повітряні й морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти як такі, що підлягають державній реєстрації.

Рухомими речами визнаються такі, що їх можна вільно перемішувати у просторі.

Майном як особливим об'єктом визнається окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

Гроші (валюта). Гривня— це законний платіжний засіб, обов'язковий до приймання за номінальною вартістю на всій території України. Іноземна валюта може використовуватися у випадках і в порядку, передбачених законом України.

Цінним папером є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що засвідчує грошове або інше майнове право, здійснення або передача якого можливе тільки в разі пред'явлення цінного папера.

6. Правочини

Правочином визнається дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав чи обов'язків. Правочин — завжди волевиявлення, вольовий акт, оскільки особа має намір досягти певних юридичних результатів. Воля і волевиявлення повинні відповідати одне одному. Правочин — це дія, спрямована на досягнення певного юридичного результату. Особа прагне досягти цього результату. Правочин — завжди дія, яка вчиняється громадянами та організаціями як суб'єктами цивільного права.

Правочин — це завжди правомірна дія, тобто вона відповідає вимогам закону щодо форми, суб'єктного складу, змісту .

Правочини можуть бути односторонніми і дво- чи багатосторонніми (договори). Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами. Односторонній правочин створює обов'язки лише для особи, яка його вчинила. Дво- чи багатостороннім правочином є погоджена дія двох або більше сторін.

До загальних вимог до правочину належать:

1) зміст правочину не може суперечити Цивільному кодексу України, іншим актам цивільного законодавства, а також моральним засадам суспільства;

2) учасники правочину повинні мати необхідний обсяг цивільної дієздатності;

3) волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі;

4) правочин має вчинятися у формі, встановленій законом;

5) правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним;

б) правочин, що вчиняється батьками, не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.

Правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним.

Недійсні правочини, залежно від того, який елемент їх фактичного складу є дефектним, можна поділити на певні групи, а саме на правочини з вадами суб'єктного складу, правочини з вадами волі, правочини з вадами форми, правочини з вадами змісту.

Фіктивний правочин — це правочин, вчинений лише про людське око, без наміру створити юридичні наслідки. Такий правочин визнається недійсним незалежно від мети його укладення.

Удаваний правочин — це правочин, укладений з метою приховання іншого правочину. В такому правочині також відсутня основа — учасники прагнуть досягти зовсім іншої мети, ніж це впливає з правочину. Встановивши це, суд визнає удаваний правочин недійсним, а дійсним буде визнано той правочин, який сторони дійсно мали на увазі. У разі, коли такий правочин суперечить закону суд постановляє рішення про визнання його недійсним.

Нікчемними (абсолютно недійсними) правочинами визнаються такі правочини, недійсність яких прямо встановлена законом. Якщо недійсність правочину прямо не впливає із закону, але один з учасників або інша зацікавлена особа заперечує його дійсність, то такий правочин може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний правочин).

7. Право власності та інші речові права

Право власності - це право особи на річ (майно), яке вона здійснює за своєю волею, незалежно від волі інших осіб, на свій розсуд, з додержанням вимог закону та моральних засад суспільства.

Власнику належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном. На зміст права власності не впливають місце проживання і місцезнаходження майна.

Право володіння — це право фактичного, фізичного й господарського панування особи над річчю .

Право користування — право на вилучення з речі її корисних властивостей, привласнення плодів і доходів, які можна отримати від речі.

Право розпорядження— це право власника визначати юридичну долю речі.

Суб'єктами права власності визнаються український народ, фізичні та юридичні особи, держава, інші держави, їх юридичні особи, міжнародні організації, територіальні громади.

Підставами набуття права власності вважаються первісні й похідні способи набуття права власності. Первісними вважаються такі, при яких право власності на річ виникає вперше або незалежно від волі попереднього власника. До них відносять виробництво або переробку речей, змішування і приєднання речей відділення плодів, заволодіння, конфіскацію, реквізицію, знахідку (якщо власник не знайшовся), скарб. До похідних належать такі підстави, за яких набуття права власності даної особи засновується на праві попереднього власника. При переході права власності має місце правонаступництво, тому що права на придбану річ є такими ж, як вони були в попереднього власника.

Суб'єктами права приватної власності є окремі фізичні та юридичні особи .

У державній власності є майно, в тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна.

Суб'єктами права комунальної власності є відповідні територіальні громади сіл, селищ, міст і районів у містах.

Спільна власність має місце у випадках, коли з тих чи інших підстав у кількох осіб виникає право власності на одне і те саме майно. Спільна власність — це не форма права власності, а лише особливий режим існування відомих форм власності.

Право спільної власності може бути двох видів — часткова спільна власність, коли частки співвласників визначені, і сумісна спільна власність, коли частки не визначені. Розміри часток визначаються самими співвласниками з різних підстав, а спільна сумісна власність має місце лише тоді, коли про це прямо не заборонено законом.

Захист права власності є одною із складових поняття охорони права власності. Захист права власності — це застосування судовими органами в разі порушення прав власника сукупності відповідних правових засобів, передбачених у цивільному законодавстві і спрямованих на відновлення прав власника.

До речово-правових способів захисту цивільних прав належать віндикаційний та негаторний позови:

1) віндикаційний позов — це позов не володіючого власника до фактичного володільця майна про повернення свого майна з чужого незаконного володіння;

2) негаторний позов — це позадоговірна вимога власника, не позбавленого володіння майном, до третьої особи про усунення перешкод у здійсненні правомочностей щодо володіння, користування і розпорядження майном. Позивачем виступає власник майна або його титульний володілець.

Відповідачем є особа, яка своїми протиправними діями або бездіяльністю заважає власнику здійснювати правомочності, що належать йому.

Іншими речовими правами є права на чуже майно. їх видами є:

- 1) право володіння;
- 2) право користування (сервітут);
- 3) право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис);
- 4) право забудови земельної ділянки (суперфіцій).

Право володіння чужим майном — це фактичне утримання у себе майна особою, яка не є його власником. Така особа може володіти чужим майном на підставі договору з власником або на підставі, встановленій законом (наприклад, право притримання). Сервітут може бути встановлений щодо земельної ділянки, природних ресурсів, іншого нерухомого майна для задоволення потреб інших осіб, які не можуть бути задоволені інакше (наприклад, сервітут може належати власнику чи володільцю сусідньої ділянки для проходу на свою територію).

8.Спадкове право

Спадкуванням є перехід прав і обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Спадкування здійснюється за заповітом або за законом.

До складу спадщини входять усі права і обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті.

Спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою. Часом відкриття спадщини є день смерті особи або день, з якого вона оголошується померлою. Якщо протягом однієї доби померли особи, які могли б спадкувати одна після одної, спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з них. Якщо кілька осіб, які могли б спадкувати одна після одної, померли під час спільної для них небезпеки (стихійного лиха, аварії, катастрофи тощо), припускається, що вони померли одночасно. У цьому разі спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з цих осіб.

Місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна — місцезнаходження основної частини рухомого майна.

Спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини. Спадкоємцями за заповітом можуть бути юридичні особи та інші учасники цивільних відносин.

Право на спадкування мають особи, визначені у заповіті. У разі відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадщини або

відмови від її прийняття спадкоємцями за заповітом, а також у разі неохоплення заповітом усієї спадщини право на спадкування за законом одержують право на спадкування почергово. Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття:

1) у першу чергу право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, в тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, і батьки;

2) у другу чергу право на спадкування за законом мають рідні брати й сестри спадкодавця, його баба і дід як з боку батька, так і з боку матері;

3) у третю чергу право на спадкування за законом мають рідні дядько і тітка спадкодавця;

4) у четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менше п'яти років до часу відкриття спадщини;

5) у п'яту чергу право на спадкування за законом мають інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення.

Ступінь споріднення визначається за числом народжень, що віддаляють родича від спадкодавця. Народження самого спадкодавця не входить до цього числа.

Заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті. Право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Право на заповіт здійснюється особисто. Вчинення заповіту через представника не допускається. Заповідач може призначити своїми спадкоємцями одну або кілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин.

Для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Якщо протягом шести місяців з часу відкриття спадщини відказоодержувач не відмовився від заповідального відказу, вважається, що він його прийняв.

У разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття суд визнає спадщину відумерлою за заявою відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Заява про визнання спадщини відумерлою подається після одного року з часу відкриття спадщини. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.